

Városfejlesztési irányok változó hangsúlyai – avagy milyenek lehetnek a városok a vírus után?

Projektismertető

Bevezetés

Jogosan merülhet fel a kérdés, hogy csak a COVID-19 járvány miatt került-e az érdeklődés homokterébe a városok és a krízishelyzetek vizsgálata? A kérdésre a válasz alapvetően nem, mivel városok képét, működését jelentős részben korábbi sokkokra adott válaszok szabják meg. Erre kézenfekvő példa Szeged város szerkezete, amely az 1879-es „Szegedi Nagyárvízet” követően alakult ki, amit a megerősített partfal felhúzása követett 2015-ben. A korábbi járványokra adott reakció is kiterjedt nyomokat hagyott: jelentős szerepet játszottak az ivóvíz- és szennyvízhálózatok kiépítésében. Ezen fejlesztések ma már természetesnek, magától értetődnek hatnak mindennapjainkban. Kérdéses azonban, hogy a jelen helyzetre hogyan reagálhatnak a városok, mekkora mozgástér áll rendelkezésükre. Ezen kérdések megválaszolására tett kísérletet az Új Nemzet Kiválóság Program keretében készült kutatás.

A kutatásról röviden

A kutatás megalapozása több forrásra is támaszkodott: feldolgozott források körét képezte a nemzetközi és hazai szakirodalom, nemzetközi szervezetek (ENSZ, Eurocities, ESPON, Régiók Bizottsága, OECD, WHO, UNESCO) COVID-specifikus városfejlesztéssel, urbanisztikával foglalkozó jelentései, összefoglalói. Mindemellett a hazai viszonyok megismerésének tárgyát a regionális központ nagyvárosok (Győr, Pécs, Miskolc, Szeged, Debrecen) vizsgálata képezte, a járványhelyzetben megtartott képviselő testületi anyagainak, határozatainak, illetve helyi sajtótartalmak áttekintése révén.

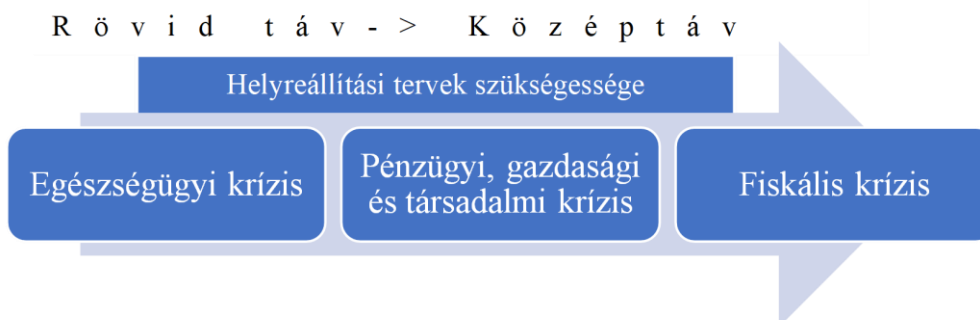
Továbbá a vizsgálat gerincét szakértői interjúk adták, az interjúalanyok körét alpolgármester, gyakorlati szakember (városfejlesztési referens, külső energetikai szakértő), civil szervezet tagja, kutató és a piaci szféra képviselői is alkották. Ezek feldolgozása a MAXQDA kvalitatív tartalomelemző szoftver segítségével történt, amely lehetővé teszi a hangrögzített interjúk és az abból képzett szöveges átiratok egyidejű kezelését. Az interjúalanyok által kifejtett, legfontosabb tényezőket kódokkal ellátva lehet a beszélgetések során előkerült fő témákat rögzíteni, majd vizuálisan megjeleníteni (1.ábra). A kutatás célja az volt, hogy a COVID-19 pandémiához kapcsolódó városfejlesztési gyakorlatokat és kihívásokat tárja fel, tapasztalatok összegzésével szakpolitikai ajánlásokat tudjunk megfogalmazni a városkutatás és fejlesztés számára.

1. ábra: Az interjúk leggyakrabban előkerülő témáiból képzett ún. kódfelhő-diagram. Forrás: saját szerkesztés.

A COVID-válság természete

A pandémia okozta válság alapvonása a bizonytalanság, nehéz meghatározni, hogy az alkalmazott védekezési módok túl- vagy alulreagálást jelentenek-e; mint ahogy azt is, hogy nem maradnak-e figyelmen kívül az akut problémákra reagálók lényeges válaszok. A rövid távon egészségügyi válságként kibontakozó járvány eszkalálódása pénzügyi és gazdasági válságot idéz elő, amely következtében mind a nemzetgazdaságok, mind a városok költségvetési egyensúlya felborul. A bevételi oldalon (támogatások és normatívák; személyi jövedelem-, társasági-, iparüzési és általános forgalmi adó; vagyongazdálkodásból származó bevétel) és a kiadási oldalon (szociális -és személyi kiadások; áruk és szolgáltatások beszerzése; háztartások, vállalkozások, civil szervezetek támogatása; direkt beruházások) fellépő egyensúlytalanságok, új tételek középtávon helyreállítási tervek megalkotásának szükségességét vetítik előre (2.ábra).

2. ábra: A kibontakozó COVID-válság sematikus modellje. Forrás: saját szerkesztés.

A válság lefutását illetően mindvégig kérdés (volt?), hogy az miképpen írható le: gyors visszapattanással folytathatjuk-e korábbi életünket („V” alakú válsággörbének megfelelően, azonban ezt gyakorlatilag jelen esetben elvethetjük) esetleg lassú kilábalásnak és elhúzódó recesszióknak nézünk elébe (L alakú válsággörbe), vagy többszöri visszaesések és konjunkturális periódusok követik egymást (W alakú válságlefutás). Ha a válságkezelő intézkedéseket -a városok példáján- csoportosítani kívánjuk, annak növekvő mértékű befolyása („radikalitása”) alapján, akkor megkülönböztethetünk „defenzív”, illetve „proaktív” várospolitikai beavatkozásokat (3. ábra).

3. ábra: Válságkezelő intézkedések csoportosítása. Forrás: saját szerkesztés

Mit tehetnek, tesznek a városok?

A vírusválság nemzetközi léptékű kezelését tekintve (még Európában is) erőteljes a központi irányítással, koordinációval működő válságkezelés. Ez a jövőre nézve hátrányosan érintheti az Európai Unió, valamint nemzetállami lépték alatt decentralizációs törekvéseket. Ez különösen érvényes Magyarországra, ahol a döntési jogkörök, és a települési szinten keletkező adóbevételek központosítása, teljesen új kihívások elé állította a magyar városokat. A beszűkült mozgástér miatt, kevés lehetőség adott egyedi válaszokra, az esetek többségében általános intézkedések jutottak érvényre (1. táblázat). Mindazonáltal az erős helyi közösségek, agilis döntéshozók, és különböző szervek közötti összefogás, valamint a szolidaritás felértékelődése által születtek helyi szintű válaszok is, a nehézségek ellenére. Különböző szférákra, tématerületekre bontandóak ezen beavatkozások, mint pl. közlekedés, városüzemeltetés, kereskedelem és vendéglátás, szociális-egészségügyiellátás, oktatás, kultúra stb.

Debrecen	Szeged	Pécs	Győr	Miskolc	Általános intézkedések
Tudományos élményközpontban védőfelszerelések gyártása	„Etesd a hősokeket” a kampány	Pécs Nyitva! turisztikai országos turisztikai kampány	Ideiglenes betegmegfigyelő központ	A vírus kezelésére felajánlások gyűjtése egy külön erre a célra létrehozott városi bankszámlaszámon	Segélyalapok, tőkealapok létrehozása; Adóügyi, költségsökkentő intézkedések; Közösségi programok, önkormányzati kommunikáció online térbe helyezése; Bevásárlásban történő segítségnyújtás; Idősek és rászorulóknak támogatása; Középületek és közterek használatának szabályozása; Fokozott higiéniai beavatkozások
Telefonos lelkisegély-szolgálat	Egészségügyi és szociális dolgozók korlátlan díjmentes utazási jogosultsága	Ipari parkba települő KKV-k adókedvezménye	Egészségügyi tanácsadás zöld számon keresztül	Koronavírus információs oldal a város honlapján	
Művészeti ösztöndíjpályázat	Ideiglenes helyi közlekedési menetrend	Városfejlesztési koncepció aktualizálása	Rendszeres COVID-híradó a Facebook-on		
Vállalkozásokat segítő platform	Helyreállított szociális bérlakások kiadása				

1. táblázat: Hazai COVID-válaszok példái. Forrás: saját szerkesztés.

A közlekedés területén a kerékpározás „reneszánszát” hozta el a pandémia. Több nemzetközi nagyvárosban is (pl. Párizs, Milánó, Bogotá) több tíz kilométernyi kerékpárút/kerékpár sáv kialakítása van folyamatban. Mindemellett egyre inkább elterjedőben vannak a mikromobilitási eszközök (elektromos rollerek, kerékpárok) és autómegosztó szolgáltatások. Közlekedési módozatok megoszlásának, azaz a modal splitnek a változása szintén egy kulcskérdés, az egyéni motorizált közlekedés korlátok közé szorítása szempontjából. Egyrészt nem csupán infrastrukturális átalakítás, hanem attitűdváltás is szükséges, amelyben az egyéni cselekvésnek és az oktatásnak szintén kulcsfontosságú szerepe van. Ehhez innovatív megoldások (pl. zónákon és szolgáltatókon átívelő egységes tarifarendszer; azaz tarifa közösség és közlekedési módok összekapcsolása (1. kép), mobilappok) és szemléletformáló kampányok járulhatnak hozzá.

1.kép

Például Leicester külvárosában egy kijelzőn szerepel (2. kép), hogy a városközpont 30 pernyi sétatávolságra fekszik. A [város közlekedési helyreállítási tervet is készítette](#).

2.kép

Új ötletek és innovációk meghonosodását szolgálják az ún. „hackathon” rendezvények, amelyek olyan informatikai ötletversenyek, amelyek célja, hogy innovatív megoldást találjanak egy adott problémára kreatív szoftverfejlesztők, menedzserek.

Az elektronikus (köz)szolgáltatások szintén felértékelődtek a járvány a járványhelyzetben, nemcsak a kereskedelem, hanem a közigazgatás, ([jogi](#))tanácsadás területén. Például Nürnberg városa fejlesztette ki a menekültek számára készült Integreat mobilalkalmazást, amelyet Németországban több mint 60 önkormányzat használ. A „mobilkalauz” tartalma a helyi igényekhez igazodik és helyi információkat tartalmaz. Több nyelven (német, angol, francia, arab, arab, fárszi, orosz és amhara nyelven) a járványügyi rendelkezéseken túl közérdekű információkkal egészítették ki az appot a széleskörű használhatóság érdekében. Az önkormányzat és lakosság közötti kommunikációban az interaktivitás jelentősen nőtt a különböző online platformok használatának mindennapi gyakorlattá válásával. A kommunikáció területén a dezinformáció elleni küzdelem még nagyobb feladattá vált: olyan kommunikációs kampányok szükségesek, amelyben közösségi vezetőkkel és partnerekkel közösen kerülnek meghatározásra a legjobb megoldások, amelyekkel enyhíthető a közegészségügyi és társadalmi intézkedések hatása és támogatható a párbeszéd, különösen a sérülékeny társadalmi csoportok körében.

[Glasgow](#) különböző időtávokra tervezve határozta meg akcióit, a „jövő reziliens gazdaságának kiépítése” céljából. Hasonlóképp [Lyon](#) városrégiójában pedig a mezőgazdasági termelők feltérképezése és online, valamint helyi élelmiszerboltokban történő értékesítése történt. A „vásárolj helyit” mozgalom az online bevásárló-illetve kosárközösségekkel szintén elterjedőben vannak.

A városi zöldterületek rekreációs célú hasznosítása szintén a városfejlesztés és urbanisztika egyik kulcstémájává lépett elő, a [kreatív megoldások](#), az új sétáló-és [klímautcák](#) (autóforgalom elől elzárt, kimondottan helyi lakosok számára kialakított, biológiailag aktív felületekkel ellátott területek) [szabadidős térképek](#), és volt barnamezős területek átalakítása révén.

Összegzés

A jövőbeni városfejlesztést és városi létformát meghatározza, hogy a „rég normalitáshoz” térünk-e vissza a vírusválság lecsengését követően, vagy a környezeti szempontok felértékelődésével, a fogyasztói minták átalakulásával (nevezetesen előfizetői modell és online vásárlás továbbgyűrűzése, elektronikus felhőalapú szolgáltatások igénybevétele) tartósan megváltozik-e életmódunk, vagy épp közlekedési szokásaink, gondolva itt főként a mikromobilitás előretörésére. A transzparensabb adatszolgáltatás, a részvételi költségvetés egyre terjedő gyakorlata új minőséget hozhat a lakosság és a városvezetés, valamint beruházók közötti kommunikációban. Az olyan urbanisztikai elvek, mint a kompakt város elve, az alközpontok kialakítása, zöldterületek növelése és decentralizációja egyre égetőbb kérdéssé válnak a válságállóság és a távolságtartás lehetőségének biztosítása céljából. Ez új fejlesztési tervdokumentumfajták igényét támaszthatja, amennyiben a helyi önkormányzatok rendelkeznek a szükséges mozgástérrel és jogkörökkel ahhoz, hogy érdemben képesek legyenek beavatkozni.

A geográfusok feladata, hogy munkájukkal megalapozzák a városfejlesztési, urbanisztikai elképzeléseket, segítve azok megvalósítását a szakpolitika, a döntéshozók és a szélesebb nyilvánosság felé történő kommunikációjával. Ennek kiindulópontja a kihívások és az azokhoz kapcsolódó feladatok felismerése, a potenciális jó gyakorlatok számbavétele és helyi viszonyokra történő adaptációjának vizsgálata.

Köszönetnyilvánítás

A kutatás az Innovációs és Technológiai Minisztérium UNKP-21-3-SZTE-459 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával valósult meg.

Kapcsolódó ismeretek és publikációk elérhetőségei

@varosfejlesztes.covid

Szalai Ádám (Társadalomföldrajz)

Városok a vírus árnyékában

Magyar
Tudományos
Művek
Tára

1919